Aquella talla gòtica que vàrem deixar perdre (Primera Part)

Juli Ochoa, del Centre d'Estudis Santjustencs

Petita història del que en el seu moment havia estat un element important del patrimoni santjustenc: Una valuosa talla gòtica que per causa dels atzars de la vida va acabar desapareixent d'aquest poble

> La capella i altar de Sant Joan

El nostre temple parroquial va ser bastit durant la segona meitat del segle XVI, en temps del rector Joan Camarç, i tal com diu la inscripció que hi ha sota el frontispici de la seva portalada, *"Pau Modolell, síndic. En l'anii 1571 ha 13 de goliol se comena*[1] *lo present temple. Geroni Cardona, síndic"*.

Aquella cerimònia de consagració, duta a terme per Mn. Jaume Oliveres, rector de la propera parròquia de Santa Eulàlia del Papiol, posava final a un febril procés constructiu que havia començat el 16 de gener de l'any anterior, amb la signatura del primer dels contractes establerts amb el mestre de cases d'origen occità, Lleonard Bosch.

Igual que l'antic temple romànic o preromànic que havia existit fins llavors, el nou temple parroquial també va comptar, i en un lloc preferent, amb un altar dedicat a Sant Joan[2]. Concretament, el situat a la capella lateral dreta immediata a l'altar major, vist des de l'òptica dels feligresos, un emplaçament que des de llavors s'ha anat mantenint fins als nostres dies.

Una soberga talla gòtica

I amb tota seguretat, va ser en aquell temps que per tal d'equipar aquella capella es va adquirir la magnífica taula de Sant Joan Baptista objecte d'aquest breu relat, la qual va ser des del primer moment motiu d'admiració de propis i estranys.

La taula en qüestió consisteix en un alt relleu tallat en fusta d'àlber o de til·ler, amb unes dimensions de 180,5 x 58 x 10 cm i que originalment havia estat pintat i daurat. Representava la figura de Sant Joan Baptista, bastant estilitzada, que amb la seva mà esquerra sosté l'Agnus Dei, mentre el beneeix la seva mà dreta.

La magnífica talla gòtica de Sant Joan que havia estat venerada al nostre temple parroquial

Aquesta taula va presidir la capella fins als anys 1636 i 1637 que s'hi va instal·lar un retaule barroc, també de gran qualitat. No obstant això, la taula no va ser retirada del temple i va poder continuar sent admirada i alhora venerada per tots.

Fins i tot els llibres en parlaven

Tal va ser la seva nomenada, que fins i tot dos segles més tard, l'any 1876, encara era un dels principals atractius locals. La magna obra en nou volums d'Antoni de Bofarull i Brocà *"Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña"* en feia esment, tot reproduint-la en un dels gravats que il·lustraven les seves pàgines[3].

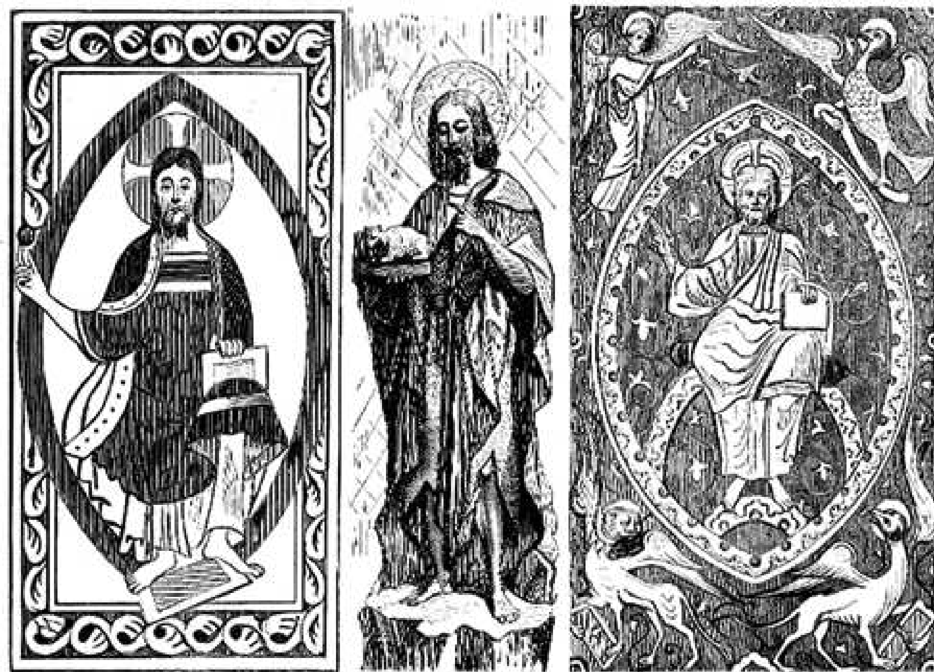
Atrets pel que els anunciava aquell llibre, els integrants de la llavors tot just acabada de fundar Associació Catalanista d'Excursions Científiques[4] van decidir fer una sortida per tal d'admirar aquella taula. Amb tal finalitat, el dia 20 de gener de 1878 es van presentar a Sant Just Josep Fiter i Inglès, Antoni Aulèstia i Pijoan, Joan Ciuró, César August Torras i Ferreri, Isidre Torres i Oriol, Marçal Ambrós i Ortiz i Artur Masriera i Colomer, com qui diu, la "plana major" d'aquella jove associació.

Una visita frustrada

Prèviament, en Josep Fiter i Inglès, tot recollint un dels principals punts d'interès d'aquella sortida que pretenien fer, havia escrit:

"Havém parlat de la iglesia y per cert que's conserva en ella un baix relleu estatuari del segle xv, representant á Sant Joan, molt recomenable per sas qualitats artísticas."[5]

En arribar a Sant Just, van ser atesos per mossèn Felip Planells i Guardiola, que encara no feia tres mesos que havia entrat de rector, en substitució de mossèn Josep Massana i Verdaguer.

Gravat que il·lustra l'obra d'Antoni de Bofarull que s'esmenta. Cal notar que en ell la figura de Sant Joan (situada en el centre del gravat) presenta una anòmala simetria especular respecte de l'original

Aquest havia estat traslladat a la parròquia de l'Hospitalet, després d'haver estat dotze anys al davant de la nostra. Va ser un període convuls, marcat per la Revolució de Setembre de 1878, en què l'anticlericalisme popular va aterrar la creu de terme del Raval, i la Guerra Carlina de 1873. Aquesta va ser causa que aquest rector, que pel seu fort caràcter s'havia guanyat més d'un enemic, hagués de fugir del poble:

"De Gelida, y sin motivos que les impulsaran a tomar tal determinación, han desaparecido el regente y vicario de la parroquia, así como el alcalde, que se ha trasladado a Barcelona. Igualmente se ha retirado la fuerza armada, quedando aquella villa á merced de los carlistas. También se ha fugado el cura de San Just de Desvern." [6]

Durant el temps que va regir la parròquia de Sant Just, mossèn Josep Massana va dur a terme notables i costoses obres de reparació a l'església i a la rectoria, entre les quals caldria esmentar, per exemple, l'edificació de la capella del Sant Crist.[7]

Els components de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, frustrats admiradors de la talla santjustenca

La visita d'aquells excursionistes al nostre temple parroquial va ser completament endebades, almenys pel que fa al principal motiu d'interès que havia mogut aquell grup vuitcentista d'excursionistes: Aquella valuosa taula de Sant Joan ja no era a Sant Just, i el seu rector no en sabia res!

Així ens ho confirmava Artur Masriera i Colomer:

"Moltas de nostras gestíons se dirigiren á preguntar al Reverent Sr. Rector de la parroquia lo punt ahont hi havia lo baix relleu que, represenlant á Sant Joan, diu lo senyor Bofarull en sa Historia de Cataluña, que's trova á Sant Just Desvern; mes rebérem sois una contestació bastant categórica de que allí no hi existía la tal imatge." [8] <

[1] *Comanar: Posar-se sota la potestat o el domini d'un senyor de major entitat*

[2] *Tant si es tracta de Sant Joan Baptista com de Sant Joan Evangelista o de tots dos alhora, el culte a Sant Joan estava molt arrelat en aquesta zona. N'és un bon exemple l'existència d'un monestir femení sota tal advocació que hi havia hagut a la part septentrional del nostre terme durant més de dos segles, entre 1228 i 1466*

[3] *BOFARULL I BROCÀ, Antoni: História crítica (civil y religiosa) de Cataluña. Vol. III. J. Aleu y Fugarull, editor. Barcelona, 1876. P. 602*

[4] *Entitat fundada a Barcelona l'any 1876, precursora i primer embrió del prestigiós Centre Excursionista de Catalunya*

[5] *FITER I INGLÈS, Josep: Esplugas y S. Just Desvern dins Memorias de l'Associació Catalanista d'Excursions Científicas: ilustradas ab grabats y acompanyadas d'indices analítichs. vol 2. Barcelona, 1878. P. 31*

[6] *EL IMPARCIAL, del 5 de juny de 1873, P. 3. LA NACIÓN, del 5 de juny de 1873, P. 2. LA INDEPENDENCIA ESPAÑOLA, del 6 de juny de 1873. P. 3*

[7] *TENAS I ALIBÉS, Mn. Antonino: Notes històriques del poble i parròquia de Sant Just Desvern. Fidel R. Ferran, editor. Barcelona, 1947. P. 133*

[8] *MASRIERA I COLOMER, Artur: Excursió á Sant Feliu de Llobregat, Sant Just Desvern y Esplugas dins Memorias... Op. Cit. P. 39*

Aquella talla gòtica que vàrem deixar perdre (Segona Part)

Juli Ochoa, del Centre d'Estudis Santjustencs

Recordem que la primera part d'aquest relat havia acabat amb la decepció soferta per aquell grup de pioners de l'excursionisme català, en comprovar que a Sant Just ja no hi era aquella valuosa talla gòtica que havien vingut a admirar, i que ningú els va saber donar raó del seu parador… El motiu? Tot seguit ho veurem: Havia anat a parar a mans d'un col·leccionista particular!

L'industrial i col·leccionista Matíes Muntadas

Matíes Muntadas i Rovira (Barcelona, 1854-1927), comte de Santa Maria de Sants, va ser el fill primogènit de l'empresari Josep Antoni Muntadas i Campeny, fundador de la coneguda fàbrica "La España Industrial". En morir el seu pare, l'any 1880, va ser elegit director gerent pels accionistes de l'empresa. Durant l'exercici del seu càrrec, impulsà la secció d'estampats d'aquesta fàbrica i l'elaboració de teles noves, especialment per a enquadernacions, així com el cuir artificial. També, de la seva gestió al capdavant de la fàbrica cal assenyalar l'ampliació de capital de l'empresa, així com la profunda renovació de la seva maquinària. Va ser vocal de la Junta d'Aranzels i Valoracions i membre de la Junta Consultiva del Foment del Treball Nacional.

D'ell ens deia el prestigiós museòleg, historiador i crític d'art Joaquim Folch i Torres:

"Sus primeras adquisiciones de arte antiguo fueron casuales y algunos años después, tal vez propuestas por el anticuario Comabella, uno de los primeros como a tal establecidos en Barcelona, con tienda abierta en la calle del Conde del Asalto. Muchas de las obras de su colección fueron adquiridas direc-

L'industrial i col·leccionista Maties Muntadas i Rovira

Un detall de la col·lecció d'art privada de Maties Muntadas, a la seva residència familiar

La taula de Sant Joan Baptista, santjustenca en altre temps, exhibida en una de les sales del Museu Frederic Marès

tamente a particulares y algunas en las pequeñas aldeas de la Cerdaña donde veraneaba." [1]

Mogut per la seva afició, Muntadas va dedicar el seu lleure al col·leccionisme d'art, especialitzant-se en objectes de l'edat mitjana i el renaixement i les arts decoratives. La seva casa del carrer de Llúria era un autèntic museu. Orgullós, com estava, de la seva col·lecció, l'any 1917 va confeccionar un inventari, en el qual constava, sota el número d'ordre 213, aquella taula santjustenca, la qual apareixia descrita de la següent manera:

"San Juan, alto relieve de madera de alba que fué policromado y dorado, procedente de la iglesia de San Juan [Sic] Desvern." [2]

Dispersió de la col·lecció Muntadas

A la mort de Maties Muntadas, la riquíssima col·lecció d'art que havia acumulat va continuar formant part del patrimoni de la seva família. L'any 1931, la família va confeccionar un catàleg, en el qual la taula santjustenca mantenia el número 213 i d'ella ens deia que es tractava d'un "Alto relieve. San Juan sin policromia. Siglo XV".[3]

En esclatar la Guerra Civil de 1936, moltes de les col·leccions privades van ser confiscades per la Generalitat republicana i dipositades inicialment al Museu d'Art de Catalunya, situat a Montjuïc. Un temps més tard, les evacuaria a altres punts per tal de garantir-ne la seva conservació. Així, en una operació dirigida per Joaquim Folch i Torres i l'antiquari Josep Bardolet, la col·lecció Muntadas es va portar a Olot, i més tard, amb l'avenç de les tropes enemigues, a Darnius. Algunes d'aquelles peces encara van acabar sent enviades des de Darnius a Ginebra.

Alguns mesos després del final de la guerra, el gendre de Maties Muntadas, Josep Maria d'Albert i Despujol, baró de Terrades, industrial i polític (alcalde de Barcelona entre 1945 i 1951), s'encarregà de recuperar aquella dispersa col·lecció amb l'ajuda del restaurador d'obres d'art Joan Sutrà Viñas. Ho va aconseguir gairebé totalment (només es van perdre sis peces), traslladant tot el recuperat a Can Colomer, de Badalona, residència familiar de Josep Maria d'Albert.

Alguns anys després de la seva mort, esdevinguda el 24 de març de 1952, l'Ajuntament de Barcelona va entrar en tractes amb la família per tal d'adquirir la col·lecció, operació que es va tancar el 19 de novembre de l'any 1956.

Ultimada la compra, abans d'incorporar totes aquelles obres al Museu d'Art de Catalunya, reconvertit posteriorment en l'actual Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), l'ajuntament barceloní va organitzar, l'any 1957, una exposició en el saló del Tinell i la reial capella de Santa Àgata de totes les peces adquirides. Entre elles i identificada amb el número 125, es trobava la taula santjustenca, de la qual es deia que es tractava d'una obra "hispano-germànica".[4]

Finalment, en un museu

Un cop acabada l'exposició del Tinell, van tenir lloc els darrers moviments del llarg periple sofert per la taula santjustenca: Havent-li estat adjudicat pel MNAC el número de referència 64123, va ser cedida al també barceloní Museu Frederic Marès, el qual li va assignar al seu torn la referència MFM 964. És en aquest museu barceloní, situat a la plaça de Sant Iu, al costat mateix de la Catedral, on actualment es troba.

Si esteu interessats a admirar allò que en un temps havia format part del nostre patrimoni local, només cal que hi aneu: La podreu trobar fàcilment a la sala número 14, identificada amb una breu nota que només diu: "Sant Joan Baptista – Castella – Final del Segle XV (?) – Talla – MFM 964». Val a dir, però, que a la fitxa del museu corresponent a aquest objecte podrem trobar una mica més d'informació, constant en un dels seus camps la seva original procedència santjustenca". <

1 *Revista DESTINO, del 12 de gener de 1957. P. 13*

2 *BARRACHINA NAVARRO, Jaume: Unes anotacions de procedències de la mà de Maties Muntadas, dins BASSEGODA, Bonaventura i DOMÈNECH, Ignasi: Antiquaris, experts, col·leccionistes i museus. El comerç, l'estudi i la salvaguarda de l'art a la Catalunya del segle XX. Edicions Universitat de Barcelona. Barcelona, 2013. P. 35*

3 *AAVV: La colección Muntadas. Ed. Oliva de Vilanova. Barcelona, 1931. P. 70*

4 *AAVV: Colección Matías Muntadas. Catálogo-guía. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1957. P. 23*